

SEDEMDESET LET BIBLIOTEKE SAZU

Andrej Kranjc, Maja Kranjc

INŠTITUT ZA RAZISKOVANJE KRASA ZRC SAZU IN PERKOVA KNJIŽNICA

Prispevek podaja vsebinski in jezikovni pregled knjižnice Ivana Andreja Perka, ki je »corpus separatum« knjižnice Inštituta za raziskovanje krasa ZRC SAZU v Postojni.

Karst Research Institute of SRC SASA and the Library of Ivan Andrej Perko (Abstract)

The text gives the thematic and linguistic survey of Ivan Andrej Perko's Library which is a »corpus separatum« of the Library of SRC Karst Research Institute in Postojna.

Leta 2007 je Inštitut za raziskovanje krasa ZRC SAZU praznoval 60. obletnico ustanovitve; po drugi svetovni vojni je ta del naše države končno prišel pod okrilje Slovenije in leta 1947 je SAZU osnovala v Postojni *Zavod za raziskovanje krasa*. Del knjižnice novega zavoda je sestavljala dediščina italijanskega speleološkega inštituta, ki so ga Italijani ustanovili 1. januarja leta 1929, del knjig pa je SAZU kupila. Speleološko-krasoslovni del knjižnice Ivana Andreja Perka, dolgoletnega direktorja Postojnske jame, je njegov sin Leopold prodal Inštitutu za raziskovanje krasa SAZU leta 1961.

Ivan Andrej Perko se je rodil leta 1876 v Voloskem in že od mladosti je bil navdušen jamar. Ko je leta 1909 prišel v Postojno ter postal tajnik Jamske komisije in direktor Postojnske jame, kar je ostal do svoje smrti leta 1941, je bil že mednarodno uveljavljen speleolog, ki si je vse življenje prizadeval, da bi povečal mednarodni sloves tako Postojnske jame kot tudi klasičnega krasa Slovenije. Bil je tudi član tržaškega jamarskega društva Hades, katerega člani so odkrili nove dele podzemlja v območju Magdalene jame. Po Perkovi zamisli naj bi Postojna postala krasoslovno znanstveno središče z inštitutom, muzejem in podzemnim

biospeleološkim laboratorijem. Inštitut naj bi znanstveno preučeval krasoslovje in jame, zaradi jamskega muzeja, kjer naj bi bilo zbrano vse gradivo, kakorkoli povezano z jamo, tudi tiski in rokopisi, pa naj bi marsikateri obiskovalec jame podaljšal svoje bivanje v Postojni. Vendar pa je Perkove načrte prekrižal začetek prve svetovne vojne. Njegovo zamisel so kasneje sicer uresničili Italijani, ki pa so jih k temu vodili predvsem politični razlogi. Perko je vzdrževal osebne in pisemske stike z mnogimi uglednimi speleologi širom po Evropi in budil zanimanje za Postojnsko jamo in Kras tudi po strokovni plati. Tudi na ta način si je pridobil bogato zbirko krasoslovne literature, ki praktično pokriva vse objave s tega področja v njegovem času. Organiziral je tudi zbiranje izrezkov iz dnevnega časopisja. To je posebna zbirka, ki je že v letu 1909 obsegala devet map z izrezki o Postojnski jami. Do leta 1913 je narasla na 15 vezanih zvezkov o Postojni, Sloveniji, ČSR, Italiji in Avstriji ter 9 vezanih map iz cele Evrope. Tovrstna dokumentacija se je dopolnjevala tudi v italijanskem času.

Njegova krasoslovno-speleološka knjižnica obsega 1031 enot oziroma 1366 prispevkov speleološke vsebine. Od tega je 60 monografij oziroma samostojnih publikacij, ostalo pa so članki v revijah in časopisih. To je predvsem zbirka svetovne speleološke literature tistega časa, kar kaže že njen jezikovni sestav: 737 (54 %) prispevkov je v nemškem, 327 (24 %) v italijanskem, ostalih 302 (22 %) pa je v drugih jezikih (francoskem, angleškem, madžarskem, češkem, španskem, hrvaškem in slovenskem). Prispevkov v slovenščini je le 32 (2 %).

Taka jezikovna sestava knjižnice je popolnoma razumljiva, če upoštevamo stanje v krasoslovju in družbenopolitične razmere časa, v katerem je Perko živel in deloval ter njegovo zanimanje, ki je bilo usmerjeno predvsem proti Istri, slovenskemu primorju in dinarskemu krasu, kar so ozemlja, ki so bila najprej v okviru Avstro-ogrske monarhije, po 1. svetovni vojni pa vse do Perkove smrti pa so spadala pod Italijo. Pred 1. svetovno vojno je imela močan vpliv skupina avstro-ogrskih, pretežno nemško pišočih speleologov, ki je raziskovala Tržaški kras, kar se odraža tudi v Perkovi knjižnici, kjer med starejšimi deli močno prevladuje nemščina. Po prvi vojni, ko so se Italijani trudili, da bi tudi na speleološkem področju dokazali, da je naša Primorska italijanska, je bil Perko (v tem času je moral pisati svoje ime Giovanni Andrea Perco) kot jamski direktor v središču teh dogajanj, kar se čuti tudi v večjem številu italijanske literature. Perko je propagiral Postojnsko jamo z živo besedo kot predavatelj, s slikovnim materialom, informativnimi članki in kot speleolog-raziskovalec z dragocenimi objavami v strokovnih revijah.

Perkova knjižnica je izrazito strokovna, ozko usmerjena in izbrana, vsebina je takorekoč izključno speleologija in krasoslovje. Izstopajo pa določena poglavja;

Ivan Andrej Perko v Postojnski jami

predvsem se jasno kaže Perkovo zanimanje za postojnski kras in zlasti Postojnsko jamo, saj je v knjižnici kar 131 (10 %) prispevkov, pri katerih je že v naslovu omenjena Postojnska jama. Poleg Postojnske jame je največ prispevkov o regionalni speleologiji (od sosednjih ozemelj v Italiji do Nove Zelandije), o biospeleologiji, o kraških hidrologiji ter deloma tudi o geografiji na splošno.

Za nas so zelo zanimivi stari vodniki po Postojnski jami (Costa, Hohenwart, Schaffenrath, Schmidl), speleološki učbeniki in temeljna dela krasoslovja (Boegan, Grund, Katzer, Kraus, Kyrle, Wolf), obsežen izbor prispevkov znamenitega francoskega speleologa A. E. Martela (85 prispevkov, med njimi tudi monografija *Les Abîmes*) in dela drugih znanih »klasikov« speleološke literature kot so Abel, Absolon, Bock, Cvijić, Jeannel, Megušar, Morton, Moser, Mühlhofer, Müller, Racovitza in drugi.

Poleg tega vsebuje Perkova knjižnica še številne zanimivosti in posebnosti, bodisi da so redkosti (npr. Voigtov predlog iz leta 1850, da bi speljali Južno železnico skozi Planinsko in Postojnsko jamo) ali pa so ostale neopažene, kot je

Štrukljev opis Pološke jame v Koledarju Goriške Mohorjeve družbe za leto 1926. Knjižnica hrani tudi Globočnikov rokopis *Meine Erinnerungen an Adelsberg*, ki čaka, da bi ga nekdo prebral in transkribiral v sodobno nemščino, in razkošno vezano monografijo E.A.Martela *Les Abîmes*.

Seveda so v Perkovi knjižnici tudi njegova objavljena dela. Celotna zbirka njegovih prispevkov je 86 objav, od katerih jih 40 govori o Postojnski jami. Za podrobnejši pregled je v prilogi navedena Perkova bibliografija.

Perkova knjižnica, kakor jo imenujemo, je shranjena v knjižnici kot »corpus separatum« in je danes izredno pomembna za poznavanje in preučevanje zgodovine Postojnske jame in še posebej njenega turističnega razvoja. Pomembna je tudi za študij zgodovine speleologije in krasoslovja na splošno, še posebej pa za ozemlje našega klasičnega krasa, ki je bilo že v Perkovem obdobju v središču svetovnega speleološkega dogajanja. Za to se tudi danes trudi sedanji Inštitut za raziskovanje krasa ZRC SAZU. Perkova knjižnica pa je pomembna tudi kot zbirka vseh Perkovih del. S pojavom računalniške tehnologije je ta zbirka postala tudi lažje dostopna in uporabna.

Bibliografija I. A. Perka

1894:

Glück auf, *Hades, Mitteilungen aus dem Karst*, vol. 2, 3, 4, 5, Trieste 1894, brez paginacije.

1895:

Escursione famigliare e visita delle Caverne di S. Canziano, *Il Tourista*, vol. 2, št. 10, Trieste 1895, str. 90-91.

La voragine di Bresovizza (Bresniča jama), *Il Tourista*, vol. 2, št. 9, Trieste 1895, str. 84.

La Caverna di Pausane (Kramplač jama), *Il Tourista*, vol. 2, št. 12, Trieste 1895, str. 105.

La voragine di Bresovizza (Bresnica jama), *Il Tourista*, vol. 2, št. 12, Trieste 1895, str. 108.

Scavi nella Grotta degli Orsi presso Gabrovizza, *Il Tourista*, vol. 2, št. 6, Trieste 1895, str. 60.

Sulla scomparsa del carbon fossile a Cosina, Vrem, Skoffle e Lipizza, *Il Tourista*, vol. 2, št. 6, Trieste 1895, str. 51-52.

1896:

Caverne (Pećine) nei pressi di Nabresina, *Il Tourista*, vol. 3, št. 2, Trieste 1896, str. 15.

Fovea Martel (Jama na Pauli vrh), *Il Tourista*, vol. 3, št. 6-8, Trieste 1896, str. 53-62, 63, 68-69.

Fovea Tithanetes. Fovea delle Roccie, *Il Tourista*, vol. 3, št. 6, Trieste 1896, str. 53.

Grotta Tilde (Jama na Skerkovi ogradi Rustia), *Il Tourista*, vol. 3, št. 5, Trieste 1896, str. 40–41.

La fovea di Cosina, la Grotta verde, la Grotta Tilde, *Il Tourista*, vol. 3, št. 4, Trieste 1896, str. 32–33.

La fovea Macia Lusa presso Briscici, *Il Tourista*, vol. 3, št. 9, Trieste 1896, str. 76–76.

La grotta del vecchio villaggio. Grotta Ferfaglia. Grotta Ukmar, *Il Tourista*, vol. 3, št. 8, Trieste 1896, str. 70–70.

La grotta Ercole, *Il Tourista*, vol. 3, št. 2, Trieste 1896, str. 15–16.

Le grotte di Fernetich-Opčina, *Il Tourista*, vol. 3, št. 11, Trieste 1896, str. 94.

1897:

Grotta Noe, *Il Tourista*, vol. 4, št. 7, Trieste 1897, str. 53–58.

La fovea Hades. La fovea di Gropada, *Il Tourista*, vol. 4, št. 8, Trieste 1897, str. 66–67.

La fovea romana presso Zgonik. L'abisso cieco di Zgonik. La fovea del Diavolo. La grotta di Draga. La grotta nell' Orto, *Il Tourista*, vol. 4, št. 6, Trieste 1897, str. 45–48.

La Grotta Gigante (Velika Pečina pri Mainči), *Il Tourista*, vol. 4, št. 4, Trieste 1897, str. 30–32, vol. 5, Trieste 1897, str. 35–38.

Les nouveaux gouffres du Karst, *Spelunca*, vol. 3, št. 11, Paris 1897, str. 112–114.

1905:

Die Riesengrotte (Grotta Gigante) bei Triest = Opčina, *Österreichische Touristen Zeitung*, vol. 25, št. 20, Wien 1905, str. 250–252.

1906:

Die Riesengrotte bei Triest in Wort und Bild, Triest 1906 (soavtorstvo F. MÜHLHOFER).

Die Riesengrotte bei Triest-Opčina, *Globus*, vol. 89, št. 10, Braunschweig 1906, str. 152–157.

La fauna diluviale nella caverna degli Orsi presso Nabresina, *Il Tourista*, vol. 11, št. 1–4, Trieste 1906, str. 86–90.

Speleologia, *Il Tourista*, vol 11, št. 1–4, Trieste 1906, str. 43–85.

1907:

Aus der Unterwelt des Karstes, *Globus*, vol. 92, št. 23, Braunschweig 1907, str. 359–383.

Die Noe-Grotte bei Nabresina (Triester Karst), *Österreichische Touristen Zeitung*, vol. 27, št. 22, Wien 1907, str. 297–299.

1908:

Der Zirknitzer See in Krain – Österreich, *Prometheus*, 19, Berlin 1908, str. 976–978, 625–630, 643–647, 664–667

Die Noe Grotte im Karst bei Triest (Österreich), *Prometheus*, 19, Berlin 1908, str. 968–969, 498–502, 513–516.

Die Riesengrotte bei Triest, *Das Wissen für Alle*, 44, Wien 1908, str. 691–694, 45, Wien 1908, str. 705–708, 46, Wien 1908, str. 721–724.

Die Riesengrotte bei Triest-Opčina, *Laibacher Zeitung*, l. 1908, št. 220, Laibach 1908, str. 2047.

Im Karst ist fein Grundwasser, *Laibacher Zeitung*, l. 1908, št. 127, 176, 177, 178, Laibach 1908, str. 1641, 1649, 1657.

Zur Hydrographie des istrischen Karstes, *Globus*, vol. 94, št. 19, Braunschweig 1908, str. 297–301.

1909:

Das größte Naturwunder der Welt: »Die Adelsberger Grotte in Krain«, *Der Naturfreund*, vol. 13, št. 10, Wien 1909, str. 215–222.

Das Karstphänomen, *Der Naturfreund*, vol. 13, št. 11, Wien 1909, str. 247–251.

Das neue Wunder in der Adelsbergergrotte (Krain, Österreich), *Österreichische Touristen Zeitung*, vol. 29, št. 17, Wien 1909, str. 212–214.

Die Entdeckung der grossen Tropfstein- und Wasserhöhle »Dimnice« (Rauchgrotte) bei Markovsina in Istrien, *Österreichische Touristen Zeitung*, vol. 29, št. 14, Wien 1909, str. 174–177.

Die Tropfstein und Wasserhöhle »Dimnice« (Rauchgrotte) bei Markovsina in Istrien (Österreich), *Mitteilungen der K und K Geographischen Gesellschaft*, 6, Wien 1909, str. 241–262.

Die weltberühmte Adelsberger Grotte, *Urania. Illustrierte populärwissenschaftliche Wochenschrift*, vol. 2, št. 33, Wien 1909, str. 517–523.

Die weltberühmte Adelsbergergrotte, *Im Zeichen des Fremdenverkehrs*, I.Theil, Wien 1909, str. 147–151.

Ein geschichtlicher Rückblick auf die Innerkrainer Höhlen und eine Kurze Beschreibung derselben, *Deutsche Rundschau für Geographie und Statistik*, vol. 31, št. 7, Wien 1909, str. 289–299, vol. 8, Wien 1909, str. 350–357.

Karsttrogodyten, *Adria*, vol. 1, št. 9, Trieste 1909, str. 339–342.

Österreichische Höhlenfauna, *Urania. Illustrierte populärwissenschaftliche Wochenschrift*, vol. 2, št. 29, Wien 1909, str. 453–459.

Über die neolithischen Höhlenniederlassungen von Nabresina (Triester Karst), *Urania. Illustrierte populärwissenschaftliche Wochenschrift*, vol. 2, št. 8, Wien 1909, str. 113–117.

1910:

Die Adelsberger Grotte in Wort und Bild, Adelsberg 1910.

Die weltberühmte Adelsberger Grotte, *Der deutsche Jugendfreund*, vol. 2, št. 28, Wien 1910, str. 9–10.

Svetovnoznana Postojnska jama, *Planinski vestnik*, vol. 16, št. 5, Ljubljana 1910, str. 93–101.

Zur österreichischen Karsthöhlenforschung, *Deutsche Rundschau für Geographie und Statistik*, vol. 32, št. 6, Wien 1910, str. 246–259.

1911:

Das Innerkrainer Höhlengebiet, *Der Gebirgsfreund*, vol. 22, št. 2, Wien 1911, str. 14–18.

Die Adelsberger Grotte, *Adria*, vol. 3, št. 8, Trieste 1911, str. 295–306.

Die weltberühmte Adelsberger Grotte in Krain, *Kärntner Tauern-Adria Reise-Zeitung*, vol. 3, št. 19, Klagenfurt 1911, str. 356–358.

Ein Höhlenforscher-Institut in Österreich, *Mitteilungen für Höhlenkunde*, vol. 4, št. 1, Graz 1911, str. 4–5.

Ein Wunder der Unterwelt bei Adelsberg, *Der Naturfreund*, vol. 15, št. 5, Wien 1911, str. 126–130.

Postojenska jeskyne v Krajine, *Turisticky obzor*, vol. 2, št. 10, Viden 1911, str. 96–99.

Postojenska jeskyne, *Turisticky obzor*, vol. 2, št. 11, Viden 1911, str. 106–110, št. 12, Viden 1911, str. 116–117.

1912:

Der Zirknitzer See, *Adria*, vol. 4, št. 4, Trieste 1912, str. 123–134; vol. 4, št. 5, Trieste 1912, str. 167–178.

Die Erzherzog Johann-Grotte in Adelsberg, *Österreichische Touristen-Zeitung*, vol. 32, št. 4, Wien 1912, str. 44–45.

Die prähistorische Niederlassung in der Fremdenhöhle bei Triest, *Der Naturfreund*, vol. 16, št. 1, Wien 1912, str. 12–15.

Mein Traum unter der Erde. *Kur- und Bade-Zeitung der Österreichischen Riviera*, vol. 7, št. 29, Abbazia 1912, str. 1–3.

1913:

Die weltberühmte Adelsberger Grotte, Immergrün, *Illustrierte Familien-Zeitschrift*, vol. 25, št. 12, Warndsdorf 1913, str. 723–726.

Le meraviglie del mondo sotterraneo di Adelsberg, Adelsberg 1913.

1922:

Le meraviglie del mondo sotterraneo di Postumia, Postumia 1922.

Die Adelsberger Grotte bei Triest, s.l., [1922].

1924:

Elenco delle pubblicazioni di speleologia e idrologia nei materiali per la bibliografia geologica, speleologica, paleontologica e paleoetnologica dell' Istria e regioni finitime, Mondovi 1924.

La Grotta di Postumia (Adelsberga), *La Parola e il Libro*, vol. 7, št. 2, str. 44–46, Milano 1924.

1926:

Le R.R. Grotte Demaniali di Postumia, *L'Illustrazione Patria ed Arte*, vol. 3, št. 1, Trieste 1926, str. 16–17.

1927:

La storia delle stalattiti, *Le Grotte d'Italia*, vol. 1, št. 1, Postumia 1927, str. 6–11.

1928:

Il castello di Lueghi nella storia, *Liburnia*, vol. 21, št. 3, Fiume 1928, str. 71–74. (soavtorstvo S. GRADENIGO).

Il movimento turistico alle regie grotte demaniali di Postumia e l'attività dell'azienda autonoma durante l'anno 1927, *Le Grotte d'Italia*, vol. 2, št. 1, Postumia 1928, str. 31–32.

Rilievi ed esperimenti con sostanze chimiche e coloranti sulla Piuca e Rio dei Gamberi, *Le Grotte d'Italia*, vol. 2, št. 3, Trieste 1928, str. 130–143 (soavtorstvo E. BOEGAN).

1929:

Die Adelsberger Grotte, *In die weite Welt*, vol. 6, št. 3, Wien 1929, str. 4.

1930:

Postumia ed il fantastico mondo sotterraneo delle sue celebri grotte, Postumia 1930
(soavtorstvo S. GRADENIGO).

1933:

Pozzi e caverne nei pressi di Trieste, *Le Grotte d'Italia*, vol. 7, št. 1, Postumia 1933, str.
25–29.

1935:

Le Grotte di Postumia, *Sapere, Quindicinale di divulgazione*, 14, Milano 1935, str.
265–267.

1942:

Postumia e le sue celebri grotte, 5. izd., Postumia 1942 (soavtorstvo S. GRADENIGO).

s.a.:

Die Adelsberger Grotte – ihre Entstehung und Erforschung, *Himmel und Erde*, vol. 24,
št. 6, Leipzig, str. 241–258.

Die Adelsberger Grotte bei Triest.– s.n. , 13 pp., s.l.

Die Adelsberger Grotte.– s.n. , 167–170, s.l.

Die Entdeckung der neuen grossen Tropfsteinhöhle »Dimnice« bei Markovsina (Istrien).
– s.n., [brez pag.], s.l.

Die k.k. Adelsberger Grotte bei Triest (Österr.). – Jugendpost 4, 19, 593-599, s.l.

Die weltberühmte Adelsberger Grotte. – Ocean-Zeitung 6, 5, 11, Bremen

Ein geschichtlicher Rückblick auf die Innerkrainer Höhlen und eine kurze Beschreibung
derselben.– D.Rundschau f.Geogr.u.Statistik 31, 1–17, Wien